

УДК 338. 45

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ЛИМИЧ Ю. В.,
аспірант ДУ Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку
НАН України, м. Київ

У статті виявлено та охарактеризовано сутність національних тенденцій у сфері формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку. Здійснено оцінку елементів інноваційно-інвестиційного потенціалу і виявлено та обґрунтовано важелі, інструменти, форми впливу державного регулювання на використання інноваційно-інвестиційного потенціалу з урахуванням зарубіжного досвіду. Запропоновано комплекс організаційних та економічних заходів щодо посилення впливу держави на нарощення інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку в Україні.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм інноваційно-інвестиційного потенціалу; сталий розвиток; державне регулювання; важелі та інструменти державного регулювання.

В статті виявлені і охарактеризовані сутність національних тенденцій в сфері формування і використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку. Осуществлена оценка элементов инновационно - инвестиционного потенциала и выявлены и обоснованы рычаги, инструменты, формы влияния государственного регулирования на использование инновационно - инвестиционного потенциала с учетом зарубежного опыта. Предложен комплекс организационных и экономических мер по усилению влияния государства на наращивание инновационно - инвестиционного потенциала устойчивого развития в Украине.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм инновационно-инвестиционного потенциала, устойчивое развитие; государственное регулирование; рычаги и инструменты государственного регулирования.

The article identified and characterized the essence of national trends in the development and use of innovation and investment potential of sustainable development. The estimation of the elements of innovation and investment potential and identified and justified levers, tools, forms of influence of government regulations on the use of innovation and investment potential, taking into account international experience. A series of administrative and economic measures to strengthen the state's influence on the increase of innovation and investment potential of sustainable development in Ukraine.

Key words: organizational and economic mechanism of innovation and investment potential; sustainable development; government regulation; levers and instruments of state regulation.

Постановка проблеми. Ситуація, яка склалася в Україні впродовж останніх десятиріч років вимагає формування нових поглядів як теоретиків, так і практиків щодо обґрунтування засад сталого розвитку, тому що впровадження інновацій вимагає не лише використання економічних факторів виробництва, але й забезпечення досягнення рівноваги між соціально-економічним розвитком і збереженням довкілля.

Нині іноземні компанії здійснюють управління конкурентоспроможністю в основному за рахунок нецінових чинників, з яких найважливішого значення набувають якість, інноваційність (новизна), науковість та інтелектуальність товарів. Разом з тим, використання інновацій,

розробок високотехнологічних продуктів залучення інвестиційних ресурсів, що в цілому вимагає неможливе без організаційно-економічного механізму використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різні аспекти інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку досліджуються у наукових працях О. Г. Білоус, Б. М. Данилишин, С. П. Джулінська, В. М. Гейця, О. Є. Кузьмін, Н. П. Мешко, R. Lucas [1-7]. Огляд наукових робіт та досліджень вітчизняних та зарубіжних учених показав недостатність уваги до такого актуального питання, як організаційно-економічний механізм використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку, яке за сучасних реалій набуває особливої значимості, оскільки саме за побудови ефективного організаційно-економічного механізму використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку можливо досягти позитивних зрушень в економічній системі й забезпечення сталого розвитку.

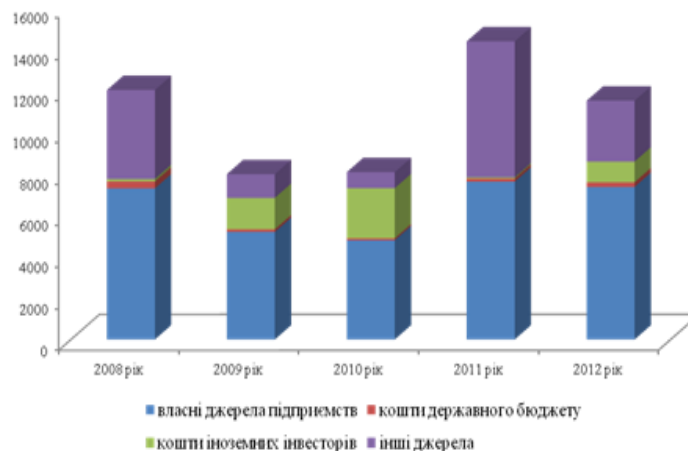
Мета статті. З огляду на зазначене вище, метою статті є охарактеризувати та виявити сутність національних тенденцій у сфері формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключові засади організаційно-економічного механізму використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку закладено у низці законодавчих актів, у яких інноваційний розвиток визначено пріоритетом і стратегічно важливим завданням вітчизняної економіки. Відповідно до «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізації та викликів», сучасні досягнення України в міжнародному вимірі конкурентоздатності економіки, рівня розвитку і особливо ефективності функціонування національної інноваційної системи є недостатніми для забезпечення сталого розвитку вітчизняної економіки, гарантованої національної безпеки, виходу в найближчій перспективі за рахунок економічного зростання на європейські стандарти життя українських громадян.

Нераціональна фінансова політика та недієвий механізм її реалізації, а також відсутність ефективного організаційно-економічного механізму використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку спричинили розбалансування економічної системи.

За даними Державного комітету статистики, питома вага промислових підприємств, що впроваджували інновації не перевищує 17,4%, що обумовлено недостатністю усіх необхідних ресурсів (у першу чергу, фінансових та людських), а загальна сума витрат на інновації впродовж останніх п'яти років скоротилася на 4,3% [8.]

Відповідно до джерел, понад 60% усіх інновацій фінансується за рахунок власних коштів підприємств; лише 4-11% – інвестиції, що здійснюються за рахунок фінансових ресурсів державного та місцевих бюджетів; тоді як кошти іноземних інвесторів не перевищують 5%, а кошти інвестиційних фондів – 4% (рис. 1).

Джерело: складено за даними [8].

Рис. 1. Структура джерел фінансування інноваційної діяльності

Вищезазначене дає підстави зробити висновки, що інноваційно-інвестиційний потенціал сталого розвитку в Україні є несформованим, а інфраструктура сталого розвитку є несформованою, фрагментарною, функціонально неповною, недостатньо розвинутою, не охоплює усі ланки інноваційного та інвестиційного процесу [3; с.145].

Відтак, виникає потреба обґрунтування нових форм і методів державного регулювання інвестиційних процесів у країні, зорієнтованих на інноваційний тип економічного зростання, посилення взаємозв'язку «освіта – наука – виробництво – довілля».

Практика світового розвитку свідчить про те, що найважливішим фактором, здатним нейтралізувати дії ресурсних обмежень, є технологічний прорив – освоєння й поширення технологій останніх поколінь – п'ятого і шостого технологічних укладів та закладення основ сьомого технологічного укладу.

Розглядаючи інноваційно-інвестиційний потенціал сталого розвитку як здатність (наявність і збалансованість структури потенціалу (ресурсів, необхідних для інноваційної діяльності) і готовність (достатність рівня розвитку потенціалу та наявних ресурсів для здійснення інноваційної діяльності) здійснювати ефективну інноваційну діяльність, зауважимо, що важливим фактором інноваційної діяльності є інвестиційний потенціал, що являє собою впорядковану сукупність інвестиційних ресурсів, використання яких забезпечує перебіг інноваційного процесу. А ефективна інноваційна діяльність, у свою чергу, суттєво впливає на формування інвестиційного потенціалу підприємств через створення більших можливостей для акумулювання інвестиційних ресурсів [3; с.145].

Формування інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку включає інституційне забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності, сприяння макроекономічного середовища, захист прав іноземних та внутрішніх інвесторів, високий розвиток та взаємодія ринків капіталу, робочої сили та ресурсів, первинне нагромадження капіталу та інше.

Організаційно-економічний механізм використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку, передбачає планування, фінансове забезпечення, державне регулювання та стимулювання, контроль інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку (рис. 2).

Важливу роль у реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку відіграє державна підтримка такого розвитку, яка може здійснюватися відповідно до таких напрямів як цінове регулювання інновацій та інноваційної діяльності.

Відповідно, стратегічне планування інноваційного розвитку та його інвестиційне забезпечення передбачає: по-перше, врахування можливостей та загроз зовнішнього середовища; по-друге, дозволяє оцінити переваги та недоліки внутрішнього сталого розвитку відповідно до економічного, соціального та екологічного напрямів.

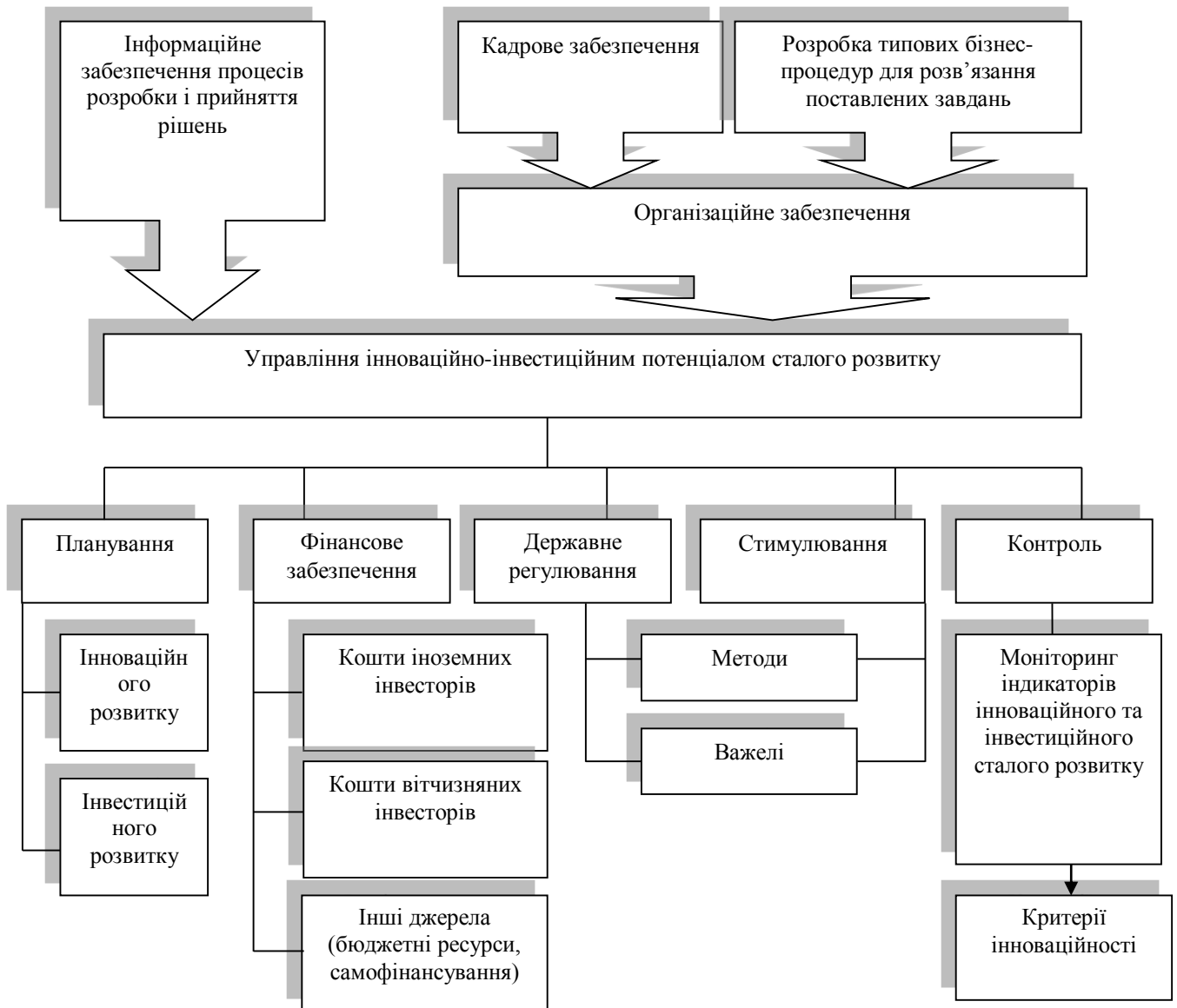
Фінансове забезпечення використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку пов'язане з формуванням цільових грошових фондів у достатньому розмірі та їх ефективне використання.

Фінансове забезпечення сталого розвитку базується на фінансових ресурсах іноземних та вітчизняних інвесторів, а також інших джерел (це можуть бути як бюджетні видатки та інноваційну діяльність стратегічно важливих галузей економіки, так і кошти суб'єктів господарювання і домогосподарств).

Основними засобами державного регулювання та стимулювання інноваційно-інвестиційного сталого розвитку є прямі та непрямі методи та важелі [6; с. 79].

Адміністративні методи охоплюють регулюючі дії, пов'язані із забезпеченням правової основи функціонування організаційно-економічного механізму регулювання інноваційно-інвестиційного сталого розвитку і мають своєю метою створення сприятливих правових умов.

Інституціональні методи являють собою заходи щодо створення й розвитку різного роду інститутів (трансферу й комерціалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу, венчурного інвестування, страхування інноваційно-інвестиційних ризиків та ін.) інноваційно-інвестиційної сфери.

Джерело: складено автором

Рис. 2. Управління інноваційно-інвестиційним потенціалом сталого розвитку

Економічні методи являють собою заходи впливу суб'єкта управління на об'єкт, за допомогою яких створюються певні економічні умови, що направляють використання інноваційно-інвестиційного потенціалу у потрібне суб'єктові русло. Як правило, вони відрізняються від адміністративних не директивним характером і використанням економічних важелів і регуляторів і ставляться переважно до непрямих методів управлінського впливу. Дані методи впливають не тільки на вибір галузями промисловості варіантів дій, але й на процеси формування ними цілей інноваційно-інвестиційної діяльності. Економічні методи передбачають використання податкових, кредитно-грошових, бюджетних, цінних і інших інструментів [6; с. 80].

Важелями, які виконують регулюючі функції, як правило, виступають:

- податки;
- обов'язкові платежі;
- норми амортизаційних відрахувань;
- норми використання коштів у бюджетних установах та фінансові санкції (штрафи, пеня).

Фінансове стимулювання здійснюється як у формі матеріального заохочення, пов'язаного зі збільшенням фінансових ресурсів суб'єктів (податкові пільги, державні кредити тощо), так і у вигляді певного матеріального покарання (штрафних санкцій) [1; с. 322].

Для визначення ефективності організаційно-економічного механізму регулювання інноваційно-інвестиційного сталого розвитку пропонуємо використовувати наступні критерії інноваційного потенціалу сталого розвитку окремої території:

- параметри науко-місткості виробництва (чисельність науково-технічних кадрів у загальній кількості зайнятих (не менш як 15%); річний приріст витрат на НДДКР; обсяг фактично проведених і нормативних витрат на НДДКР (не менш як 5% обсягу продукції); обсяг витрат на оплату праці, послуг; суб'єктів інноваційної; частка прибутку, спрямована на НДДКР (не менш як 5%).

- параметри якості й конкурентоспроможності, які включають якість і диференціація продукту; чисельність каналів постачання й збуту готової продукції; частка ринку, його структура; сертифікацію продукції, термін чинності дії сертифікатів.

- параметри техніко-економічного рівня продукції (відповідність товарів національним і світовим стандартам; фондоозброєність; середній життєвий цикл інновацій (не більш як 3 роки) [5; с. 375].

- параметри оновлення продукт/технології; частка принципово нової продукції у загальному обсязі виробництва (не менш як 10%); частка науково-технічних витрат у собівартості виробів (не менш як 30%); коефіцієнт оновлення продукції (не менш як 5% на рік); наявність технологічних інновацій (нових технологічних процесів); співвідношення інновацій-продуктів та інновацій-процесів (не менш ніж 2:1).

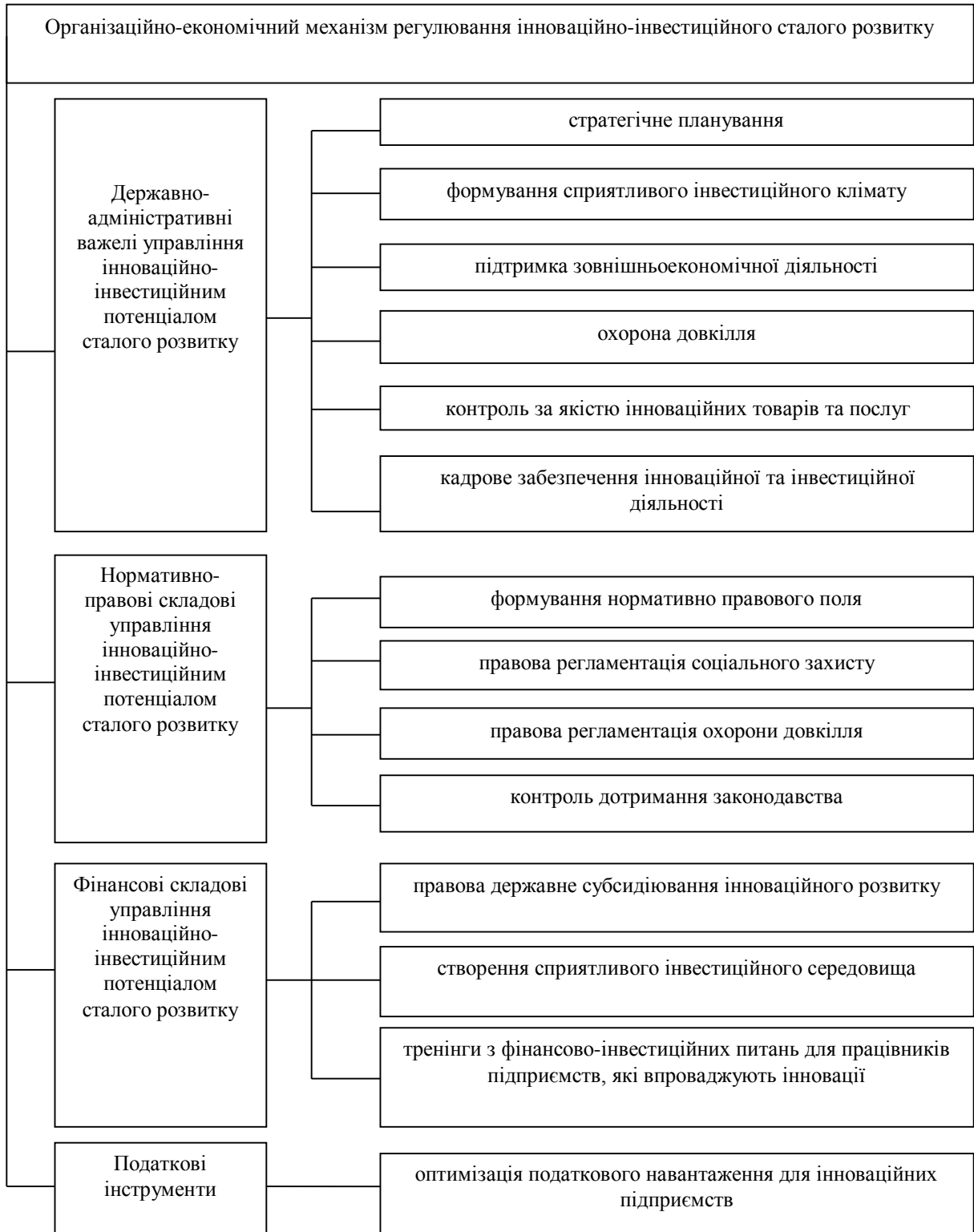
- параметри експортної спроможності продукції, виробництва (питома вага виробів, що знаходять збут за кордоном; обсяги зарубіжних ринків, їх сегментація; частка виробів, реалізованих за ВКВ).

Окрім того, у системі організаційного забезпечення механізму регулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку вагоме місце займає кадрове забезпечення. На жаль, зміна моделі інноваційно-інвестиційної діяльності супроводжується недостатньо високим рівнем професійної компетентності учасників інноваційного та інвестиційного бізнесу і державних службовців, що здійснюють його регулювання сталого розвитку.

На наш погляд, кадрове забезпечення реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку може здійснюватись шляхом розширення підготовки спеціалістів з інвестиційно-інноваційної діяльності вищих навчальних закладах, за рахунок організації перепідготовки і підвищення кваліфікації замовників й менеджерів інвестиційних проектів та їх цільової підготовки з конкретних інвестиційних проектів і програм, створення інкубаторів інвестиційно-інноваційного бізнесу [4; с. 143].

Основні складові організаційно-економічного механізму використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку наведено на рис. 3.

Організаційно-економічний механізм регулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку потребує перегляду та вдосконалення організаційної структури державних інститутів та їх повноважень щодо регулювання та контролю за регулюванням інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку, вдосконалення нормативно-правового забезпечення, зміни економічної структури національного господарства, здійснення моніторингу діяльності суб'єктів сталого розвитку економіки, інформаційно-аналітичного та кадрового забезпечення процесу залучення інвестиційних ресурсів тощо [7].

Джерело: складено автором

Рис. 3. Організаційно-економічний механізм використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку

У механізмі державно-адміністративні важелі управління інноваційно-інвестиційним потенціалом сталого розвитку в умовах ринку з елементами державного регулювання розвитку та активізації інноваційно-інвестиційної сфери на загальнодержавному та регіональному рівнях

(складові – стратегічне планування, підтримка зовнішньоекономічної діяльності, наукові дослідження, охорона довкілля, контроль за якістю інноваційних товарів та послуг, кадрове забезпечення інноваційних підприємств).

Закономірно, що з підвищенням значення інноваційної діяльності в економіці країни збільшується участь держави в управлінні інноваційно-інвестиційним потенціалом сталого розвитку [2; с. 154]. В Україні розвиток інноваційної діяльності визнано та регламентовано у низці нормативно-правових документів, у яких передбачено використання особливих підходів до управління інноваційними підприємствами. Більше того, сучасні умови розвитку світової глобалізованої економіки вимагають особливих підходів визначення структури їх організаційного забезпечення.

Нормативно-правові складові організаційно-економічного механізму регулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку розробляються і впроваджуються центральними та місцевими органами влади і передбачають загальну організацію та правову регламентацію інноваційної та інвестиційної діяльності, створення сприятливого нормативно-правового поля для всіх суб'єктів інноваційної та інвестиційної сфер.

Фінансові складові організаційно-економічного механізму регулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку спрямовані на створення сприятливого інвестиційного середовища для розвитку інноваційної діяльності через запровадження банківського кредитування, пільгове кредитування суб'єктів інноваційного бізнесу, державне субсидювання, лізинг, тренінги з фінансових питань для працівників інноваційних підприємств.

Податкові інструменти передбачають оптимізацію кількості податків для інноваційних підприємств, надання податкових пільг під конкретні проекти, які спрямовані на розв'язання регіональних і соціальних проблем, інвестування в інноваційну діяльність.

Висновки. Підсумовуючи вище зазначене, варто відмітити, що розвиток інноваційно-інвестиційного потенціалу може відбуватися у чотирьох напрямках:

1) Відмінний (позитивний) напрям використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку, тобто за рахунок сильних сторін та зовнішніх можливостей рівень інноваційно-інвестиційного потенціалу є високим;

2) Оптимальний напрям використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку – коли є можливості розвивати інноваційно-інвестиційний потенціал сталого розвитку за умови вдосконалення інституціонального середовища; незважаючи на численні внутрішні переваги, існують загрози зі сторони зовнішнього середовища, де відбувається формування інноваційно-інвестиційного потенціалу.

3) Адаптивний напрям використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку – є незначні можливості розвивати інноваційно-інвестиційний потенціал сталого розвитку за умови адаптації до загроз зі сторони зовнішнього середовища;

4) Негативний напрям використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку – можливості розвивати інноваційно-інвестиційний потенціал сталого розвитку відсутні.

Очевидно, що в умовах макроекономічної нестабільності відмінний (позитивний) та негативний напрями використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку є малоімовірними, а тому найчастіше економіка може стикнутися із так званими оптимальним та адаптивним напрямками використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку.

Активізація розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності створить умови для розширення нових робочих місць та підвищення технологічного рівня існуючих, зміни галузевої структури господарства на користь інноваційних виробництв, забезпечення стабільного економічного зростання та перехід до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку. Таким чином, чим дієвішим буде організаційно-економічний механізм використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку, тим раціональніше і ефективніше буде їх використання при максимізації прибутку для ініціювання процесів сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Білорус О.Г. Глобальний сталий розвиток : монографія [Текст] / О. Г. Білорус, Ю. М. Мацейко. – К. : КНЕУ, 2006. – 488 с.

2. Данилишин Б. М. Інвестиційна політика в Україні : монографія / Б. М. Данилишин, М. Х. Корецький, О. І. Дацій. – Донецьк : «Юго-Восток, Лтд», 2006. – 292 с.
3. Джулінська С. П. Потенціал інноваційно-інвестиційного ринку України / С. П. Джулінська // Облік і фінанси АПК. – 2010 – №4. – С. 144–146
4. Економіка знань та її перспективи для України : монографія / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К. : Ін-т екон. прогнозув., 2005. – 168 с.
5. Кузьмін О. Є. Управління інноваційним процесом на підприємствах: проблеми і шляхи їх розв'язання / О. Є. Кузьмін, С. В. Князь, Л. І. Мельник // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – 2005. – № 2. – С. 371-382.
6. Мешко Н. П. Інвестиційно-інноваційний потенціал регіону: критерії оцінки та проблеми формування / Н. П. Мешко // Економічний простір. – 2008. – № 10. – С. 78-88.
7. Lucas R. On the Mechanics of Economic Development / R. Lucas // Journal of Monetary Economics, 1988. – Vol. 22.
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>